

UNELE CONSIDERENTE CU PRIVIRE LA REGLEMENTAREA CONTRACTULUI DE DONAȚIE

Eduard DEMCIUC, *asistent universitar, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

ABSTRACT

This article represents a personal point of view about donation agreement and its legal regulation in Republic of Moldova. It also contains some proposals and recommendations directed to improve legal texts and their correct interpretation .

Deși donația nu face parte din categoria contractelor comerciale și nu ține nemijlocit de domeniul economic dar, fiind o relație socială și juridică, prin modul în care este reglementată reflectă, considerăm, anumite realități tangențiale și cu acest domeniu. Frecvența acestor operațiuni ar fi și un indiciu al dezvoltării și a unui anumit grad de potență economică a unor persoane care, dorind să contribuie la mărirea posibilităților altora (chiar și financiare), încheie contracte cu titlu gratuit.

Contractul de donație este considerat a fi unul dintre cele mai vechi contracte cunoscute dreptului civil, reprezentând încă din epoca postclasiă a Romei antice un temei al dobândirii dreptului de proprietate[1]. Este, deci, un contract de o importanță deosebită, avându-și cauza întemeiată nu pe urmărirea unui folos patrimonial, a unei recompense, ci pe o intenție calificată de teologii creștini ca fiind una dintre cele mai nobile chiar – aceea de a gratifica (animo donandi). Cu toată importanța și actualitatea contractului de donație, legiuitorul nu s-a ostenit să-l reglementeze cât de cât, incluzând în Codul civil un mă-

nunchi de norme care, uneori contrazicându-se flagrant, alteori fiind în mod vădit lipsite de logică, par mai curând o parodie a reglementării unei operațiuni juridice.

Contractul de donație este reglementat la art. 827-838 Cod civil. În art. 827, alin. (1) Cod civil, s-ar întrezări o încercare a legiuitorului de a defini contractul de donație. Astfel, „*prin contract de donație, o parte (donator) se obligă să mărească din contul patrimoniului său, cu titlu gratuit, patrimoniul celeilalte părți (donatar)*”.

Deși textul se referă la obligația numai uneia dintre părți (donatorul) fără a se pomeni nimic de acceptarea de către cealaltă parte, aceasta s-ar subînțelege din formula „*prin contract de donație...*”. Dar, în acest caz, nu ne rămâne de conchis decât faptul că, potrivit Codului civil, donația este un contract consensual. Totuși la articolul următor codul civil ne convinge că lucrurile nu sunt chiar atât de simple cum par, prevăzând contrariul. Astfel, potrivit art. 828, alin. (1), „*contractul de donație se consideră încheiat în momentul transmiterii bunului*”. Coroborând aceste două texte de lege care se contrazic, ne punem întrebarea: ce definește Codul civil la art. 827, alin. (1)?

În realitate, considerăm că nu suntem în prezența definiției unui contract de donație propriu-zis ci, mai curând, a unui antecontract de donație. Dar în acest caz apare întrebarea: „de ce Codul civil numește acest antecontract „*contract de donație*” și, nu este oare acest antecontract o donație propriu-zisă dacă codul prevede expres?”. Răspunsul ar fi trebuit să existe pe undeva dar, nu prea e de găsit. Amintim că potrivit art. 828, alin. (1), „*contractul de donație se consideră încheiat în momentul transmiterii bunului*”.

În literatura de specialitate s-a considerat că acest articol definește donația „*simplă ca un contract real*”, dar coroborat cu alte dispoziții legale s-a susținut că definește în același timp și „*promisiunea de a dona*” [2].

Nu putem fi de acord cu o asemenea concepție. În primul rând, art. 827, alin. (1), vorbește de *un contract* prin care o parte se obligă să dea ceva (să mărească un patrimoniu) în viitor. În ce privește promisiunea de a dona, aceasta nu este decât o manifestare unilaterală de voință. Întâlnindu-se cu acceptarea ia naștere un contract dar nu unul de donație, acesta încheindu-se *în momentul transmiterii bunului*. Deci, nu poate o operațiune juridică să aibă natura unui act juridic unilateral și bilateral în același timp.

Sa mai considerat, în căutarea unei soluții logice probabil, că în contextul Codului civil al Republicii Moldova contractul de donație ar fi de două feluri: *contract de donație* și *contract de donație care conține promisiunea de a dona în viitor*[3]. Considerăm, cum am susținut anterior că în dreptul civil al Republicii Moldova există doar contractul de donație iar ceea ce este numit *contract de donație care conține promisiunea de a dona în viitor* nu este un contract de donație propriu-zis ci un contract prin care părțile înțeleg să încheie în viitor un contract de donație prin transmiterea bunului – un antecontract deci.

Căutarea unei soluții în privința a ce oare a dorit să spună legiuitorul la cutare sau cutare articol care, coroborat cu altele, nu are nici un sens sau are alte sensuri decât cele pe care ar trebui să le aibă este, considerăm, o inutilă pierdere de timp. În momentul în care logica nu există ea nu mai poate fi găsită, astfel că soluțiile ar trebui căutate și găsite nu prin interpretarea în fel și chip a unor norme neeficace ci prin „*radierea*” acestora în măsura în care contravin una altele și logicii interpretării.

Cu titlu de soluție pentru situația expusă anterior propunem *de lege ferenda* excluderea din textul alin. (1), art. 827 Cod civil a formulei „*se obligă*”. Am fi astfel în prezența unei definiții a contractului de donație. În forma propusă de noi textul ar arăta astfel: „*prin contract de donație, o parte (donator) mărește din contul patrimoniului său, cu titlu gratuit, patrimonial celeilalte părți (donatar)*”.

Cu titlu de *drept comparat*, considerăm destul de reușită definiția contractului de donație din Codul civil al României. Astfel, art. 801 al actului normativ menționat, definește donația ca fiind „*un act de liberalitate prin care donatorul dă irevocabil un lucru donatarului care-l primește*”. Este evident caracterul contractual al actului de liberalitate, acesta născându-se valabil prin manifestarea de voință a două părți, una mărindu patrimoniul celeilalte prin darea unui bun (*animo donandi*), iar cealaltă primind acest bun, adică acceptând donația.

În ce privește conținutul alin. (2) al art. 827 Cod civil, considerăm că este o prevedere văduvită complet de sens și în lipsa ei Codul civil ar fi avut numai de câștigat. Astfel, potrivit acestui text, „*contractul de donație prin care donatorul se obligă să transmită în viitor întreg patrimoniul actual sau o fracțiune din el fără a specifica bunurile care urmează să fie predate este nul*”.

În primul rând, contractul de donație, cum am mai arătat, se consideră încheiat - potrivit art. 828, alin. (1), Cod civil - în momentul transmiterii bunului. Or, formula: „*contractul de donație prin care donatorul se obligă să transmită în viitor întreg patrimoniul actual...*” nu-și are locul aici. Un contract de donație s-ar încheia numai în prezent și nicidecum în viitor.

În al doilea rând, patrimoniul este o *universalitate juridică*, constând în drepturi și obligații patrimoniale, și care este indisolubil legat de persoană nefiind posibilă existența persoanei fără patrimoniu și a patrimoniului fără persoană. Patrimoniul privit ca o universalitate juridică este distinct de drepturile și obligațiile care îl compun; schimbările în aceste drepturi și obligații nu afectează identitatea patrimoniului ca universalitate de drept, întrucât aceste drepturi și obligații sunt luate în considerare numai sub aspectul valorii lor pecuniare. Patrimoniul este *intransmisibil între vii*. Orice persoană poate să înstrăineze oricare dintre drepturile ale cărui titular este dar dobândește decât drepturile respective, nu și patrimoniul înstrăinătorului[4].

Deși s-ar putea presupune că legiuitorul s-a referit la bunurile actuale ale persoanei animate de dorința de a dona în viitor, sau la activul patrimonial al acesteia, aceasta nu schimbă cu nimic situația, inutilitatea normei pomenite nefiind înlăturată pe motivele invocate anterior.

În fine, considerăm lipsită de sens și inutilă prevederea legală menționată, potrivit căreia „*contractul de donație prin care donatorul se obligă să transmită ... fără a specifica bunurile care urmează să fie predate este nul*”, deoarece se subînțelege și se cunoaște că este lovit de nulitate absolută orice act juridic ce nu întrunește condițiile de fond comune tuturor actelor juridice civile. Or, în acest caz contractul nu întrunește condițiile referitoare la obiect, care trebuie să fie, între altele, determinat sau determinabil. Am propune deci, excluderea acestui aliniat din conținutul art. 284 Cod civil.

Alin. (3) al art. 827 Cod civil instituie principiul interdicțiilor donațiilor făcute sub condiția de a plăti un pasiv nedeterminat. Rațiunea acestui text este aceea de a exclude posibilitatea ca donatorul să-și revoce indirect donația prin golirea acesteia de conținut prin punerea în sarcina donatarului a unor datorii ale sale viitoare, nedeterminate cu precizie la data încheierii actului. Rezultă per a contrario că sarcina de a plăti un pasiv determinat este pe deplin valabilă, chiar și în cazul când este vorba de o datorie viitoare[5].

O serie de alte probleme ce apar din reglementarea contractului de donație, și nu numai, sunt cele în legătură cu forma acestuia. Majoritatea contractelor civile, după modul de formare, sunt supuse regulii consensualismului. Codul civil instituie acest principiu la art. 679, alin. (1), potrivit căruia „*contractul se consideră încheiat dacă părțile au ajuns la un acord privind toate clauzele esențiale ale acestuia*”. Nu este și cazul donației, acordul părților cu privire la clauzele esențiale ale acestuia nu va avea efectul încheierii contractului de donație acesta având un caracter real potrivit art. 827, alin. (1) Cod civil. Or, actele reale sunt acele acte juridice civile care nu se pot încheia prin simpla manifestare de voință, ci aceasta trebuie să fie însoțită de remiterea (predarea) bunului[6].

Coroborând dispoziția legală de mai sus cu art. 829 Cod civil intitulat „*Forma contractului de donație*”[7] putem conchide că, indiferent de forma despre care pomenește acest articol, contează momentul transmiterii bunului deoarece numai din acest moment contractul *se consideră încheiat* potrivit legii (art. 828, alin. (1) Cod civil). Desigur nu orice transmitere echivalează contract de donație ci numai aceea făcută *animo donandi* și urmată de *acceptare*. Ar fi de interpretat că în aceste articole ar fi instituit principiul potrivit căruia doar darul manual se perfectează prin tradițiunea bunului de la donator la donatar pe când în cazul altor bunuri tradițiunea va trebui însoțită *ad validitatem*, de alte formalități cum este redactarea în scris a conținutului contractului de donație și autentificarea acestuia în cazurile prevăzute de lege, precum și efectuarea unor operațiuni de publicitate cum ar fi înregistrarea în registrul bunurilor imobile sau în alte registre instituite de lege în scopul publicității imobiliare.

În concluzia celor de mai sus trebuie să recunoaștem că soluțiile propuse sunt oarecum extreme, deoarece se impune ca o normă, chiar dacă este sau pare vădit incompletă ori conflictuală, să fie interpretată în așa fel încât să poată fi aplicată așa cum este, fără a se recurge la modificarea sau abrogarea acesteia. Adoptarea acestor soluții se impun însă în ce privește subiectul tratat, deoarece la elaborarea și adoptarea actelor legislative, legiuitorul și-a propus întrunirea unor condiții precum și respectarea unor principii pe care le-a consacrat într-un act normativ de ordin public – Legea nr. 870-XV privind actele legislative din 27.12.2001. Potrivit art. 3, actul legislativ (legea, norma de drept) trebuie să respecte, între altele, și *condiția accesibilității* și a *preciziei*. La art. 4, alin. (3), lit. a), se prevede că, la elaborarea adoptarea și aplicarea actului legislativ se respectă principiile *oportunității, coerenței, consecvenței și echilibrului între reglementările concurente*. Or, analiza Codului civil la capitolul „contractul de donație” nu s-a încheiat cu concluzia luării în considerare și respectării principiilor și condițiilor mai sus pomenite de către legiuitor la elaborarea și adoptarea acestui act normativ.

Codul civil nu este nici pe departe cel mai puțin important act normativ al sistemului național de drept, el constituind de fapt una dintre pietrele de temelie a acestuia. Fiind în general actul normativ de bază a diviziunii dreptului privat, este în același timp și cheia de boltă a dreptului civil, ramură de drept despre care, în literatura de specialitate s-a spus că se caracterizează printr-un *stil sobru, precis, expresie a unei deosebite prudențe*; de altfel, un element al său, *jurisprudența* este singura noțiune care conține, în însăși definiția sa, cuvântul prudență: *prudentia juris = Jurisprudența*. Din această cauză, cel ce se apleacă asupra studiului Dreptului, trebuie să știe că nici un fapt, sau act, nici o împrejurare, nici o calificare, nici o noțiune nu trebuie exprimată cu aproximație, ci într-un mod care să nu lase urme de îndoială[8].

Bibliografie

1. Chibac, Gheorghe; Băieșu, Aurel; Rotari, Alexandru; Efrim, Oleg, Drept civil. Contracte speciale. V-III, Ed. Cartier, Chișinău, 2005, p. 80.
2. Trofimov, Igor, Drept civil. Contractele civile. Acad. “Ștefan cel Mare” a MAI Rep. Moldova, 2004, p. 128.
3. Chibac, Gheorghe; Băieșu, Aurel; Rotari, Alexandru; Efrim, Oleg, op. cit. p.81.
4. Popescu, Tudor R., Drept civil. Ed. Oscar Print, București, 1994, p. 43.
5. Chirică, Dan, Drept civil. Contracte speciale. Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 146.
6. Lupan, Ernest, Drept civil. Partea generală. Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, 1995, p. 145.
7. „Dacă obiect al donației este un bun pentru a cărui vânzare (înstrăinare) este prevăzută o anumită formă a contractului, aceeași formă este cerută și pentru donație” (art. 829 Cod civil).
8. Popescu, Tudor R., Drept civil, Vol.-I, Ed. OSCAR PRINT, București, 1994, p. 5.